

Силабус
навчальної дисципліни
Етнолінгвістика
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма Філологія
Спеціальність 035 Філологія
Галузь знань 035.01 Українська мова та література
Рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень вищої освіти

Викладач Ганна ВУСИК
Посилання на сайт <http://bdpu.org/faculties/ffsk/structure-ffsk/kaf-ukr-mova/composition-kaf-ukr-mova/vusik/>
Контактний телефон 0501636586
E-mail викладача: hanna.vusyk@gmail.com
Графік консультацій субота, 11.00-12.00, ауд. 206, корпус БДПУ 56

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3 / 90 2 семестр – 3/90	16 2 семестр - 16	16 2 семестр – 16	58 2 семестр – 58	2 семестр – залік

Семестр: весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: етнолінгвістика, культура народу, мовна картина світу.

Мета та завдання курсу:

Метою викладання навчальної дисципліни «Етнолінгвістика» на другому (магістерському) рівні вищої освіти є формування уявлення про самобутність етнічних мов та їх «картин світу», про механізми, які забезпечують взаєморозуміння між народами у процесі обміну культурними цінностями й життєвим досвідом.

Курс «Етнолінгвістика» займає важливе місце у підготовці здобувачів філологів. Завдання курсу – висвітлення сучасного етнолінгвістичного напрямку, шляхів його розвитку; дослідження лінгвістичних та філософських передумов та проблем, що мали вплив на виникнення та розвиток етнолінгвістики в Україні, пострадянському просторі та зарубіжжі. Особлива увага звертається на розуміння різних напрямів етнолінгвістики.

Курс «Етнолінгвістика» дає загальне уявлення про етнолінгвістику як міждисциплінарну науку, про зв'язок мови з духовною та матеріальною культурою народу. Етнолінгвістика вивчає мову як засіб отримання, збереження, обробки, переробки інформації про культуру етносу. Ця галузь мовознавства спрямована на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду.

Міждисциплінарні зв'язки реалізуються з такими дисциплінами як «Вступ до мовознавства», «Теорія мовленнєвої комунікації», «Лінгвокультурологія», «Психолінгвістика», «Педагогічна лінгвістика»; «Лінгвістичний аналіз тексту».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **знати**:

- 1.теоретичну базу й методологію етнолінгвістики;
- 2.становлення етнолінгвістики як науки в мовознавстві;
3. розвиток української етнолінгвістики; принципи і джерела етнолінгвістичної науки;
- 4.своєрідність етнолінгвістичної культури, особливості проведення аналізу мовних одиниць з урахуванням національно-культурних цінностей у мові;
- 5.відомості про вплив культури на формування мовних категорій і концептів та національно-культурний потенціал лексичного, пареміологічного і фразеологічного фондів мови;

6. інформацію про символи як одиниці мови, етнічний (національний) концепт і концептосферу мови; репрезентацію в мовних фактах стереотипів як соціокультурно маркованих одиниць ментально-лінгвального комплексу;

7. поняття про коди культури, їх класифікацію та способи репрезентації в українській мові.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **вміти**:

1. орієнтуватися в колі проблем етнолінгвістики з урахуванням навчальних концентрів мовознавства й суміжних із ним наук;
2. розкривати базові поняття етнолінгвістики; визначати зв'язок мови з національною психологією, розуміти сутність відбиття у мові національного характеру та менталітету;
3. досліджувати мову в аспекті культури носіїв національної мови (зв'язок між етнолінгвістикою й фольклористикою, етнографією, етнолінгвістикою й лінгвокультурологією, етнолінгвістикою й етнопсихологією);
4. виконувати етнолінгвістичний аналіз текстів; визначати етнічну конотацію як експонент культури в мовних знаках.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики і літературознавства в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 11. Здатність проведення досліджень на належному рівні.</p> <p>СК 1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.</p> <p>СК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.</p> <p>СК 4. Здатність здійснювати науковий синтез і структурування мовного/мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.</p> <p>СК 7. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.</p>	<p>ПР 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного вдосконалення.</p> <p>ПР 2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.</p> <p>ПР 4. Оцінювати й критично аналізувати соціально-особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.</p> <p>ПР 5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.</p> <p>ПР 6. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації.</p> <p>ПР 7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.</p> <p>ПР 9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.</p> <p>ПР 10. Збирати й систематизувати мовні та літературні факти.</p> <p>ПР 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.</p> <p>ПР 12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.</p> <p>ПР 14. Створювати, аналізувати та редагувати тексти різних стилів та жанрів.</p>

Зміст курсу:

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Українська етнолінгвістика». Предмет і завдання курсу «Українська етнолінгвістика». Основні поняття етнолінгвістики. Джерела етнолінгвістики. Проблеми взаємодії мови і культури. Зв'язок етнолінгвістики з іншими дисциплінами.

Тема 2. Етнолінгвістичний аспект дослідження традиційної обрядової та духовної культури. Одиниці різних планів обрядового тексту – акціонального, агентивного, реалемного, вербального – члени однієї парадигми. Етнолінгвістика та культурологія. Етнолінгвістика та фольклористика. Етнолінгвістика та етнологія. Етнолінгвістика та міфологія. Етнолінгвістика та психологія.

Тема 3. Етнолінгвістичний аспект дослідження явищ матеріальної культури. Символізм речі й слова. Концепт «Вода». Ареальні відмінності в розвитку концептуальних значень. Лексикографічні праці, у яких зафіксовано концептуальне значення слова.

Тема 4. Українська народна поетична символіка. Символ. Ознаки символу. Поділ на групи. Загальнослов'янські символи. Космогонічні слова-символи. Тваринна символіка. Рослинна символіка українців. Символічні ознаки символу.

Тема 5. Етнолінгвістичні корені української фразеології. Виникнення фразеологічних зворотів – результат мовного відображення специфіки народної культури. Внутрішня форма фразеологічних одиниць. Дослідження фразеологічних одиниць з погляду їх виникнення. Варіанти етимологічно прозорих фразеологізмів. Особливості функціонування ФО в українських східнословобожанських говірках. Специфіка фразеологічних зворотів.

Тема 6. Етнолінгвістичний аспект української етимології. Зв'язок етнолінгвістики та етимології. Про походження слова *Україна*. З історії державних символів України. «Без верби й калини нема України». Народна символіка.

Тема 7. Етнолінгвістичне дослідження художнього тексту. Вивчення слововживання в художньому тексті: синонімічні ряди; народна термінологія; застаріла лексика. Художня тропіка: лінгвістична природа метафор, епітетів, порівнянь. Етнографічні описи як засіб пізнання художнього тексту.

Методи навчання: впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, метод проблемного викладу матеріалу), робота з художнім текстом, метод бесіди, комп'ютерна підтримка навчального процесу.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання роботи,** які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** списування під час контрольних робіт та заліків заборонені. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття.
- **Політика щодо відвідування:** відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. Через об'єктивні причини (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: персональний комп'ютер, проектор, екран/інтерактивна дошка.

Система оцінювання та вимоги:

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролів. Підсумкова оцінка є сумою балів набраних під час поточного та підсумкового контролів і вираховується за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять. При оцінюванні на практичних заняттях враховується активна участь студентів у занятті, здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Підсумковий контроль відбувається у формі заліку.

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Частина підсумкової оцінки у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		100	100
Практичні заняття	100		

Таблиця 2. Розподіл набраних студентом балів під час поточного контролю

Види робіт	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	відмінно
Практичне заняття 1	3	6	9	12,5
Практичне заняття 2	3	6	9	12,5
Практичне заняття 3	3	6	9	12,5
Практичне заняття 4	3	6	9	12,5
Практичне заняття 5	3	6	9	12,5
Практичне заняття 6	3	6	9	12,5
Практичне заняття 7	3	6	9	12,5
Практичне заняття 8	3	6	9	12,5
Максимальна кількість набраних балів	24	48	72	100

Таблиця 3. Шкала оцінювання поточного та підсумкового контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
39-50	відмінно	зараховано	A (відмінно)
32-38			B (добре)
26-31	добре		C (добре)
21-25			D (задовільно)
14-20			E (задовільно)
8-13	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-7	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час екзамену (50+50=100) та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Таблиця 4. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)

78-89	добре		В (добре)
65-77			С (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел:

Основні

1. Кононенко 2008 – Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія : [навч. посіб. для ВНЗ] / В. І. Кононенко. – К. : Вища школа, 2008. – 327 с.
2. Пінчук 2005 – Пінчук О. Нариси з етно- та соціолінгвістики / О. Пінчук, П. Черв'як. – К. : Просвіта, 2005. – 152 с.

Додаткові

3. Бацевич 2009 – Бацевич Ф. С. Духовна синергетика рідної мови. Лінгвофілософські нариси : [монографія] / Флорій Сергійович Бацевич. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 192 с. (Серія «Монограф»).
4. Голубовська 2004а – Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : [монографія] / І. О. Голубовська. – [2-е вид., випр. і доп.]. – К. : Логос, 2004. – 284 с.
5. Єрмоленко 2009 – Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури : [монографія] / Світлана Яківна Єрмоленко. – К. : Інститут української мови НАН України, 2009. – 352 с.
6. Жайворонок 2004 – Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 2004. – № 5–6. – С. 23–35.
7. Жайворонок 2001 – Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : деякі аспекти досліджень / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 2001. – № 5. – С. 48–63.
8. Жайворонок 2007 – Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : [нариси] / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 264 с.
9. Колоїз 2014 – Колоїз Ж. В. Українська пареміологія : [навч. посіб. для студ. фак-ту української філології] / Ж. В. Колоїз, Н. М. Малюга, Н. М. Шарманова ; за ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. – 349 с.
10. Конобродська 2007 – Конобродська В. Українська етнолінгвістика : на шляху пошуку (Замість передмови) / В. Конобродська // Етнолінгвістичні студії : зб. наук. праць / За ред. П. Ю. Гриценка. – Т. 1. – Житомир, 2007. – С. 7–19.
11. Кононенко 1999 – Кононенко В. І. Символи української мови / В. І. Кононенко. – ІваноФранківськ, 1999. – 270 с.
12. Кононенко 2001 – Кононенко В. І. Мова і народна культура / В. І. Кононенко // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 62–69.
13. Коцюба 2010 – Коцюба З. Г. Рефлексія побутової свідомості в різномовному проverbs'яльному просторі (від універсального до національного) : [монографія] / З. Г. Коцюба. – Л. : ДП «Вид. дім «Укрпол», 2010. – 472 с.
14. Савченко 2013 – Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови : етимологічний та етнолінгвістичний аспекти : [монографія] / Л. В. Савченко. – Сімферополь : Доля, 2013. – 600 с.

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека БДПУ (www.bdpu.org/library)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>)
3. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.mova.info>)
4. Шарманова Н. М. Етнолінгвістика : навчальний посібник для студентів факультету української філології / Н. М. Шарманова ; за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг: НПП АСТЕРІКС, 2015. 192 с. <http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/0564/298/1/N.%20M.%20Sharma%20-%20Etnolinguistika.pdf>
5. Кононенко О. Українська міфологія та культурна спадщина. Харків : Фоліо, 2011. 728 с. <http://elib.nplu.org/view.html?id=2410>
6. Гумбольдт Вільгельм - Язык и философия культуры, скачать бесплатно книгу в формате fb2, doc, rtf, html, txt http://royallib.com/book/gumboldt_vilgelm/yazik_i_filosofiya_kulturi.html

7. Потебня А.А. Мысль и язык.pdf

https://vk.com/doc-36270223_121897818?dl=16c402676f43281c50